

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

**MATERIALE
ȘI
CERCETĂRI
ARHEOLOGICE**

**SERIE NOUĂ
IX**

2013

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
BUCUREȘTI, 2013

Colegiul de redacție

PROF. DR. ALEXANDRU BARNEA (Universitatea București), **DR. SANDA BALESCU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire, CNRS), **PROF. DR. CLIVE BONSALL** (University of Edinburgh), **PROF. DR. NIKOLAUS BOROFFKA** (Deutsches Archäologisches Institut – Eurasien Abteilung, Berlin, Germany), **DR. GH. I. CANTACUZINO** (Institutul de „Arheologie Vasile Pârvan” București), **DR. UWE FIEDLER** (Berlin), **DR. RADU HARHOIU** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București), **DR. ANNIE RENOUX** (Université du Maine, Le Mans), **PROF. DR. ERIK TRINKAUS** (Department of Anthropology, Washington University), **PROF. DR. ALAIN TUFFREAU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire), **ACAD. ALEXANDRU VULPE** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București).

Comitetul de redacție

ROXANA DOBRESU – redactor-șef

ADRIAN IONIȚĂ – redactor-șef adjunct

IRINA ACHIM, ADINA BORONEANȚ, ADRIAN DOBOȘ, LIANA OȚA, ADRIANA PANAITE, DANIEL SPÂNU, VLAD VINTILĂ ZIRRA – membri

LILIANA ZAHARIA – secretar de redacție

Redactor Editura Academiei Române: **ADRIAN MIRCEA DOBRE**

Tehnoredactor Editura Academiei Române: **DOINA STOIA**

Revista se poate procura contracost la sediul EDITURII ACADEMIEI ROMÂNE, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, 050711, București, România; tel. 4021-318 8146, 4021-318 8106, Fax 4021-318 2444, e-mail: edacad@ear.ro.

ORION PRESS IMPEX 2000 S.R.L., P.O. Box 77-19, sector 3, București, România, Tel./Fax: 4021-610 6765, 4021-210 6787, Tel.: 0311 044 668, e-mail: office@orionpress.ro.

S.C. MANPRES DISTRIBUTION S.R.L., Piața Presei Libere, nr. 1, Corp B, Etaj 3, Cam. 301–302, sector 1, București, România, tel./fax: (4021) 314 6339, e-mail: abonamente@manpres.ro, office@manpres.ro, www.romanianjournals.com.

DEREX COM S.R.L., e-mail: derex_com@yahoo.com

Orice corespondență se va trimite Colegiului de redacție pe adresa: str. Henri Coandă 11, 010667 București, tel./fax 4021 212 88 62. și redactie_iab@yahoo.com

Normele de redactare a manuscriselor și lista abrevierilor folosite în revistă sunt în general aceleași ca în celelalte publicații ale Institutului de Arheologie. În măsura în care vom elabora alte norme, ne obligăm să le publicăm în numărul următor.

© 2013, EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

SUMAR

ALAIN TUFFREAU, ROXANA DOBRESU, SANDA BALESCU, MĂDĂLIN CORNEL VĂLEANU, Boinești (département de Satu-Mare), Moustérien, Aurignacien et processus taphonomiques	7
ALEXANDRU CIORNEI, Petrografia silicolitelor din siturile Paleoliticului superior de pe Valea Dunării. Caracteristici și proveniență	41
MIHAI GLIGOR, MARIANA ROȘU, CĂLIN ȘUTEU, New Evidence on Burial Practices in Petrești Culture	67
CAMELIA-MIRELA VINTILĂ, CARMEN PAVEL, MARIAN NEAGU, Noi aspecte ale plasticii antropomorfe descoperite la Dunărea de Jos.....	83
ALIN FRÎNCULEASA, BIANCA PREDA, OCTAV NEGREA, ANDREI DORIAN SOFICARU, Cercetări arheologice în cimitirul din epoca bronzului târziu de la Câmpina (jud. Prahova) – campaniile 2011 și 2012	97
DANIEL SPÂNU, Fibule „de tip hibrid”?	145
MIRCEA DABÎCA, Noi cercetări arheologice în partea de sud a cetății Histria. Campaniile 2003–2009	157
ALEXANDRU BĂDESCU – Amfore orientale de tip Kapitän II descoperite la <i>Histria</i> în Sectorul <i>Basilica extra muros</i>	189
ANNAMARIA DIANA, MIHAI MEȘTER, Meeting an Early Medieval Community: A Preliminary Analysis of the Human Skeletal Remains from the Jucu Cemetery (Cluj-Napoca, Romania)	3; ;
BOGDAN CIUPERCĂ, ANDREI MĂGUREANU, EUGEN PAVELEȚ, DORIN SÂRBU, Cercetări arheologice în Curtea Domnească de la Târgșoru Vechi	219
RADU-ALEXANDRU DRAGOMAN, MIHAI FLOREA, Preambul la o cercetare arheologică a fostei colonii de muncă forțată din perioada comunistă de la Poarta Albă, România.....	231

RECENZII

Laurent Carozza, Cătălin Bem, Cristian Micu (eds.), <i>Société et environnement dans la zone du Bas Danube durant le 5ème millénaire avant notre ère</i> , Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011, 413 p. (Cristian Eduard Ștefan)	243
Abrevieri	245

SOMMAIRE

ALAIN TUFFREAU, ROXANA DOBRESU, SANDA BALESCU, MĂDĂLIN CORNEL VĂLEANU, Boinești (département de Satu-Mare), Moustérien, Aurignacien et processus taphonomiques	7
ALEXANDRU CIORNEI, Petrografia silicolitelor din siturile Paleoliticului superior de pe Valea Dunării. Caracteristici și proveniență.....	41
MIHAI GLIGOR, MARIANA ROȘU, CĂLIN ȘUTEU, New Evidence on Burial Practices in Petrești Culture	67
CAMELIA-MIRELA VINTILĂ, CARMEN PAVEL, MARIAN NEAGU, Several antropomorphic figurines found during the excavations on the Vidra tell	83
ALIN FRÎNCULEASA, BIANCA PREDA, OCTAV NEGREA, ANDREI DORIAN SOFICARU, Archaeological research in the Bronze Age cemetery at Câmpina (Prahova county) – campaigns 2011 și 2012.....	97
DANIEL SPÂNU, Fibule „de tip hibrid”?	145
MIRCEA DABÎCA, Les principaux résultats des fouilles menées entre 2003 et 2009 à Histria, dans le périmètre du Secteur sud	157
ALEXANDRU BĂDESCU – Amphoras Kapitän II discovered at Histria, in extra muros Basilica	189
ANNAMARIA DIANA, MIHAI MEȘTER, Meeting an Early Medieval Community: A Preliminary Analysis of the Human Skeletal Remains from the Jucu Cemetery (Cluj-Napoca, Romania)	3; ;
BOGDAN CIUPERCĂ, ANDREI MĂGUREANU, EUGEN PAVELEȚ, DORIN SÂRBU, Archaeological research Cercetări arheologice în Curtea Domnească de la Târgșoru Vechi.....	219
RADU-ALEXANDRU DRAGOMAN, MIHAI FLOREA, Preamble of planned archaeological research in the former forced labor camp from the communist period at Poarta Albă, Romania	231

COMPTE-RENDUS

Laurent Carozza, Cătălin Bem, Cristian Micu (eds.), <i>Société et environnement dans la zone du Bas Danube durant le 5ème millénaire avant notre ère</i> , Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011, 413 p. (Cristian Eduard Ștefan)	243
Abréviations	245

Noi aspecte ale plasticii antropomorfe descoperite la Dunărea de Jos

CAMELIA-MIRELA VINTILĂ*, CARMEN PAVEL**, MARIAN NEAGU***

Keywords: antropomorphic figurines, Vidra tell, Gumelnitsa culture, X-ray tomography

Abstract: The present paper reopens the discussion over several antropomorphic figurines found during the excavations on the Vidra tell. The figurines are part of the collection of the Bucharest City Museum (MMB). The majority of them were assigned by the author of the excavations, D.V. Rosetti, to the B1 phase of the Gumelnitsa culture. The exact archaeological context of the figurines is unknown. The authors used for the study of this lot a relatively recent method of investigation – the X-ray tomography. The X-ray equipment was specifically built for applications in archaeology and is unique in Romania. The X-ray tomography proved to be a very useful tool in archaeological research and cultural heritage studies, presenting a series of advantages.

Cuvinte-cheie: figurine antropomorfe, tell-ul de la Vidra, cultura Gumelnița, tomografie cu raze X

Rezumat: Prezentul articol se constituie într-o încercare de rediscutare a câtorva piese antropomorfe gumelnițene descoperite în *tell*-ul de la Vidra, aflate în colecția Muzeului Municipiului București. Cele mai multe dintre piesele discutate în acest articol au fost considerate de către Dinu V. Rosetti ca aparținând fazei Gumelnița B1. Contextul clar al descoperirilor nu este cunoscut. Autorii propun pentru studiul acestei colecții o metodă recentă de investigație științifică, și anume *examinarea tomografică*. Tomograful cu raze X folosit la analiza obiectelor descrise în această lucrare a fost special construit pentru studii arheologice, fiind unic în România. Tomografia cu raze X s-a dovedit a fi o metodă de diagnostic foarte utilă în cercetările arheologice și de patrimoniu cultural, această metodă imagistică prezentând o serie de avantaje.

Prezentul articol constituie o readucere în discuție a plasticii gumelnițene descoperite în *tell*-ul de la Vidra, aflată în prezent în colecția Muzeului Municipiului București¹. D. V. Rosetti a efectuat primele cercetări arheologice în acest *tell* în anul 1929, ele fiind reluate în 1931–1933, 1952–1953 și 1958.

¹ Colecția MMB cuprinde peste 150 de piese provenind din *tell*-ul de la Vidra.

* Muzeul Municipiului București.

** Departamentul de Fizică Nucleară Aplicată „Horia Hulubei”, Institutul Național de Fizică și Inginerie Nucleară, Măgurele.

*** Muzeul Dunării de Jos, Călărași.

Cronologia *tell*-ului de la Vidra a fost stabilită pornind de la studiul inventarului complexelor arheologice cercetate, în principal locuințe de suprafață: fragmente și vase ceramice (atât antropomorfe – între care și binecunoscuta „Zeița de la Vidra” –, cât și zoomorfe), plastică antropomorfă (figurine de lut și os), capace de vase ceramice, greutăți și fusaiole de lut, obiecte de cupru, unelte (din silex și diverse alte roci), pandantive din foiță de aur². Pe baza acestora, autorul cercetării arheologice atribuia primul nivel de locuire identificat comunităților culturii Boian – faza Vidra, iar cel de-al doilea culturii Gumelnița, în cadrul acestuia din urmă fiind observate trei orizonturi distincte atribuite fazelor Gumelnița A1, A2 și B.

Cele mai multe dintre piesele discutate în acest articol au fost considerate de către Dinu V. Rosetti ca aparținând fazei Gumelnița B1 (nr. inv. 15267, 15269, 15309, 15316, 15368, 15371, 17446, 17449) și una singură fazei Gumelnița A2 (nr. inv. 15263).

Din păcate nu se cunosc condițiile clare de descoperire ale acestor piese, ceea ce face imposibilă asocierea lor cu anumite contexte arheologice (structură de locuire, podea, vatră, în apropierea pereților, gropi menajere etc). Chiar și în aceste condiții, piesele discutate în prezentul articol reflectă aspecte importante ale vieții spirituale gumelnițene.

Autorii propun pentru studiul acestei colecții o metodă recentă de investigație științifică, și anume *examinarea tomografică*³. Tomograful cu raze X folosit la analiza obiectelor descrise în această

² Rosetti 1934, p. 6–59; Rosetti, Morintz 1961, p. 71–77.

³ Tomografia computerizată cu raze X este o tehnică de examinare imagistică larg răspândită, fiind folosită în diverse domenii precum medicină, industrie, știința materialelor sau arheometrie.

lucrare a fost special construit pentru studii arheologice, fiind unic în România. Atât aparatul cât și *software*-ul asociat au fost dezvoltate în cadrul Departamentului de Fizică Nucleară Aplicată/ Institutul de Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei”, Măgurele⁴.

Echipamentul este compus dintr-o sursă de raze X, un sistem de rotație și o serie de detectori care măsoară atenuarea razelor X. Pentru obținerea unei tomografii în procedura operațională standard, sunt preluate 60 de proiecții (o proiecție la fiecare 3° pe un interval de la 0° la 180°). Aceste proiecții reprezintă materia primă pentru reconstrucția obiectului. Timpul de scanare este de cinci minute, iar prelucrarea datelor achiziționate durează circa patru minute.

Din punct de vedere tipologic, cele nouă piese de plastică antropomorfă au fost grupate astfel:

1. Statuete antropomorfe în poziție verticală (MMB – nr. inv. 15263, 15269, 15368, 15316, 17446);

2. Statuetă cu pântecul bombat indicând o femeie însărcinată (MMB – nr. inv. 17449);

3. Statuetă antropomorfă cu „cocoașă” (MMB – nr. inv. 15267);

4. Statuetă aplecată în față (MMB – nr. inv. 17301);

5. Picior de statueta (MMB – nr. inv. 15371);

Acestora li se adaugă vasul antropomorf identificat ca MMB – nr. inv. 15309.

Înainte de prezentarea mai detaliată a fiecărui tip de figurină, se impun câteva considerații de ordin general:

1. majoritatea statuetelor reprezintă personaje aflate în poziție verticală;

2. dimensiunile pieselor variază între 3,76 și 10,84 cm⁵;

3. dacă în cazul statuetelor de tip Hamangia modelarea capului este tehnic separată de cea a restului corpului, sugerând astfel actul conștient că va fi rupt, la cele de tip Gumelnița B1 de la Vidra, examinările nucleare au indicat ca modalitate tehnică de realizare a statuetei, alipirea a două bucăți longitudinale modelate separat (fig. 7);

4. poziția mâinilor are un rol semnificativ într-un anume tip de gestualitate (întinse lateral în poziție orizontală – MMB – nr. inv. 15269, 15316;

îndreptate în sus – MMB – nr. inv. 15263, 15309). Un caz aparte este o statueta (MMB – nr. inv. 15267) care pare a susține ceva (?) – fig. 2.1, fig. 5.1;

5. starea de graviditate a fost evidențiată în mai multe feluri: prin ruperea intenționată⁶ a capului și mâinilor (MMB – nr. inv. 17449) pentru a se observa abdomenul bombat, fertil, sau prin plasarea mâinilor pe pântec (MMB – nr. inv. 15368).

CARACTERIZAREA PRINCIPALELOR CATEGORII TIPOLOGICE

1. Statuete antropomorfe în poziție verticală

1.1. Statuetă antropomorfă (MMB – nr. inv. 15263, fig. 1.1, fig. 4.1), descoperită de către D.V. Rosetti între anii 1932–1935 la Vidra, în nivelul cultural Gumelnița, faza A2⁷.

Figurina, cu capul rupt din vechime, reprezintă un personaj în picioare, îmbrăcat cu o rochie *cloche*. Gâtul este foarte gros, înalt, robust ($h = 1,56$ cm) și prezintă la bază o incizie orizontală din care pleacă alte două incizii oblice.

Mâna stângă este îndreptată în sus, posibil și cea dreaptă, aceasta din urmă fiind ruptă din antebraț. Foarte probabil poziția brațelor sugerează o reprezentare a orantei. Această gestualitate este accentuată de un desen incizat amplasat sub sâni, în partea centrală și de jos a statuetei⁸.

Sânii sunt reprezentați sub forma a două mici protuberanțe (cea stângă mai vizibilă, cea dreaptă fiind ușor aplatizată); de pe ambele părți (stânga, dreapta), din dreptul antebrațelor pleacă în jos câte o linie până la baza statuetei. În partea dreaptă, linia se continuă în partea superioară peste umeri și pe spate.

Pe partea din spate statueta prezintă trei incizii: una orizontală și trei verticale (una dintre ele nu trece de linia verticală). Remarcăm faptul că la desenul inițial au mai fost adăugate într-o altă etapă, cu alt tip de instrument, incizii neregulate în zona sânilor – pe antebraț și sub reprezentarea de *orantă*.

Piesa are partea inferioară tronconică, goală la interior.

⁴ Constantin *et. alii* 2010.

⁵ Dimensiunile pieselor au fost luate cu un șubler electronic Stainless Hardened (0–150 mm), iar desenele pieselor au fost realizate de Gabi Dobres de la Muzeul Dunării de Jos, Călărași.

⁶ Neagu, Măndescu 2012, p. 76, 79–80.

⁷ Rosetti 1938, p. 34, fig. 14/5.

⁸ Desenul este complex, redând vârful unui triunghi din care pleacă, stânga/dreapta, o linie incizată arcuit. Pe partea dreaptă, desenul incizat este dublat. Sub acest triunghi se află un dreptunghi de forma neregulată cu colțurile ușor înălțate.

Pasta este bine aleasă cu foarte multă mica în compoziție, arsă la brun cenușiu. Pe spate prezintă urme de ardere secundară.

Dimensiuni: h = 3,76 cm; gr. rochie = 0,38–0,53 cm; diam. ext. bază = 3,70 cm.; gr. mână = 0,63 cm; deschiderea brațelor = 0,39 cm; gr. gât: 0,91 - 1,29 cm; gr. angobă = 0,7 cm.

1.2. Statuetă antropomorfă (MMB – nr. inv. 15269, fig. 2.3, fig. 5.3), descoperită la Vidra în nivelul cultural Gumelnița B1⁹.

Figurina reprezintă un personaj în picioare. Capul a fost rupt intenționat în vechime. Măinile sunt întinse lateral cu terminațiile tocite. Prezintă o steatopigie pronunțată, cu șoldurile îngroșate, iar fesele, în relief, sunt marcate prin două mici proeminente. Picioarele sunt lipite, dar bine delimitate de câte o șanțuire lată și adâncă, atât în față, cât și la spate.

Statueta prezintă un triunghi sexual ce nu a fost finalizat, deși a fost redată baza fantei vulvare.

Atât pe față, cât și pe spate poate fi observat un desen incizat efectuat în două etape. În prima etapă a fost realizat desenul geometric format din linii paralele care se opun în unghi (pe spate). Pe față se observă un triunghi incizat cu vârful în sus care a fost întrerupt de două împunsături perpendiculare efectuate cu unghia, într-o intervenție practică ulterioară. Tot în a doua etapă au fost practicate, deasupra feselor, de o parte și de cealaltă, două desene de formă aproximativ circulară, iar între fesa stângă și coapsă, în interior, este figurat câte un trapez cu linii incizate.

Pe statueta se observă urme de ardere secundară pe spate și față, cu precădere în zona pubiană și pe fese. Pasta este semifină cu cioburi pisate și foarte multă mica în compoziție. Pe suprafața figurinei se observă urme de lustruire practicate neglijent și de angobă lustruită.

În urma examinării cu tomograful cu raze X s-a observat că piesa a fost realizată dintr-o bucată. De asemenea, din tomografia obiectului se observă de la nivelul brațelor, în jos, până la nivelul șoldurilor, un spațiu intern (fig. 8.1, fig. 7.4). El se datorează, fie modului de manufacturare a obiectului, fie a fost lăsat acolo în mod intenționat la momentul realizării obiectului, reprezentând graviditatea¹⁰.

Dimensiuni: h conservată = 7,75 cm; amplitudinea brațelor = 6,46 cm.

1.3. Statuetă antropomorfă (MMB – nr. inv. 15368, fig. 2.4, fig. 5.4), descoperită la Vidra în stratul cultural Gumelnița B1¹¹.

Statueta reprezintă un personaj în picioare, al cărui sex nu poate fi definit. Capul a fost rupt intenționat. Brațele sunt îndoite, având mâinile așezate ritual pe pântec. Fesele în relief au fost delimitate pe spate de o șanțuire ce se continuă până la baza picioarelor, iar pe față de o creștură evidentă doar la partea inferioară.

Picioarele sunt lipite, dar bine delimitate mai ales pe spate, pe față fiind ușor despărțite printr-o șanțuire mai pronunțată la bază. Laba piciorului stâng este scurtă, ușor ascuțită în vârf, iar cea dreaptă a fost ruptă din vechime. Pe partea lateral stângă au fost practicate mai multe împunsături, probabil într-un ritual de magie. Tălpile sunt plate și netezite.

Pe spate se observă urmele unui posibil material vegetal (?) lipit de statueta.

Urme de ardere secundară; pasta semifină, din cioburi pisate și multă mica, arsă la cenușiu-brun. Maniera de modelare este rudimentară.

Piesa a fost modelată dintr-o singură bucată, cu două tipuri/consistențe de pastă, partea superioară (inclusiv brațele), mai subțire, fiind realizată prin presare (fig. 7.2). La baza gâtului a putut fi observată o incizie trasată orizontal¹².

Dimensiuni: h păstrată = 7,24 cm; l max = 5,5 cm; l min = 2,6 cm.

1.4. Statuetă antropomorfă (MMB – nr. inv. 15316, fig. 2.2, fig. 5.2), descoperită la Vidra în nivelul cultural Gumelnița B1¹³.

Statueta reprezintă un personaj în picioare. Elementele feței (nasul și ochii) sunt realizate prin ciupire, modelate „*en bec d'oiseau*”. În creștetul capului, pe axul central a fost practică o gropiță¹⁴. Gâtul este scurt, mâinile sunt întinse orizontal (cea dreaptă este mai scurtă). Sâni sunt redați prin proeminente circulare, cel drept este foarte mare, iar cel stâng este teșit și rupt la bază.

Piesa este de formă dreptunghiulară, lucrată grosolan din pastă nisipoasă, cu pietricele și mica

⁹ Rosetti 1938, p. 35, fig. 16/4.

¹⁰ Examinările au fost efectuate de către Carmen Pavel de la Departamentul de Fizică Nucleară Aplicată „Horia Hulubei”, Institutul Național de Fizică și Inginerie Nucleară, Măgurele.

¹¹ Rosetti 1938, p. 37, fig. 18/7.

¹² Aceasta a putut fi observată doar după examinările efectuate la Institutul Național de Fizică și Inginerie Nucleară, Măgurele.

¹³ Rosetti 1938, p. 35, fig. 15/7.

¹⁴ Se observă urmele unui instrument specializat.

în compoziție, arsă oxidant la maroniu-gălbui. Pe spate se observă puternice urme de ardere secundară.

Dimensiuni: h = 7,96 cm; amplitudinea brațelor = 5,90 cm; diam. sâni: drept: $1,32 \times 1,47$ cm; h = 0,83 cm; stâng: $1,26 \times 1,25$ cm; h = 0,58 cm.

Examinările nucleare efectuate au arătat că piesa a fost modelată din două bucăți (fig. 7.1), iar brațele sunt lipite, lutul având o consistență moale¹⁵.

În fig. 8.2, spațiul din punctul 2, conturat cu alb, reprezintă o mică crăpătură localizată pe suprafața obiectului, imposibil de observat cu ochiul liber.

1.5. Statuetă antropomorfă (MMB – nr. inv. 17446, fig. 3.1, fig. 6.1), descoperită la Vidra în stratul Gumelnița B1¹⁶. Piesa este realizată din două bucăți modelate separat și ulterior lipite între ele. Pe radiografie se observă linia lor de unire (fig. 7.5).

Reprezintă un personaj în picioare. Capul și mâinile lipsesc, fiind rupte intenționat din vechime. Picioarele sunt unite, iar labelle picioarelor ies în relief și au degetele bine indicate.

Fesele au fost redată prin presiunea pastei cu degetele, fiind despărțite printr-o șanțuire puternică. Triunghiul sexual este amplasat foarte jos, imediat deasupra unei linii incizate continue care marchează linia soldurilor.

Desenul este realizat din spirale incizate concentric și se găsește sub fese, dar și pe piept. Sâni sunt sugerați fiecare prin câte trei linii incizate ușor curbe, iar între ei apare pe mijloc o linie incizată spiraliform. Desenul incizat a fost realizat într-o singură etapă.

Pe spate, linia umerilor este marcată prin linii incizate paralele.

Statueta a fost realizată dintr-o pastă semifină cu pietricele mici și fulgi de mica în compoziție; pe suprafața exterioară prezintă o angobă de culoare maronie.

Dimensiuni: h păstrată = 6,20 cm; l max. brațe = 3,78 cm; l max. fese = 3,81 cm; gr. max. în dreptul feselor = 3,08 cm; gr. max. partea superioară = 1,65 cm; gr. max. laba piciorului = 0,72 cm.

2. Statuetă cu pântecul bombat sugerând o femeie însărcinată (MMB – nr. inv. 17449¹⁷, fig. 3.2, fig. 6.2).

Statueta (ruptă la jumătate, în dreptul taliei) reprezintă probabil tot un personaj în picioare. Capul și mâinile au fost rupte intenționat. Sâni sunt rotunzi, iar pântecul puternic bombat ar putea sugera o stare de graviditate. Spatele este plat.

Desenul de pe suprafața statuetei este organizat în două registre succesive, realizate din grupuri de linii incizate, în interiorul cărora se află linii oblice, aplecate spre stânga. Perforațiile/găurelele sunt acoperite cu pastă albă. Între sâni se observă patru linii verticale excizate, umplute cu pastă albă.

Pe radiografie se văd foarte clar cele două perforații din brațe (fig. 7.3), sugerând că piesa fost purtată poate ca pandantiv. Tot pe radiografie se observă un mic spațiu în interior.

Statueta e realizată din pastă fină, având ca degresant mica. La suprafață are o angobă de culoare maroniu-gălbui, lustruită neglijent. Mieul pastei era cenușiu.

Dimensiuni: h max. păstrată = 4,12 cm; l max = 7,1 cm; l min = 3 cm.

3. Statuetă antropomorfă cu „cocoașă” (MMB – nr. inv. 15267, fig. 2.1, fig. 5.1), descoperită la Vidra de către D.V. Rosetti, între anii 1932–1935, în nivelul culturii Gumelnița, faza B1¹⁸.

Statueta este plată (cu o ușoară arcuire observabilă în secțiune longitudinală) și reprezintă un personaj în picioare. Capul este ușor discoidal, cu partea superioară stângă deasupra nasului în sus, ruptă din vechime. Lobii urechilor au fost perforați (în partea dreaptă se observă patru perforații circulare iar pe partea stângă se păstrează doar trei perforații).

Ochii sunt redați prin două incizii duble, distanțate între ele. Nasul bine reliefat este marcat printr-o adâncitură orizontală (la bază) sub care se află două împunsături care marchează gura.

Gâtul este scurt și gros, mâna dreaptă este poziționată peste cea stângă, ca și cum ar susține ceva (poate un copil?). Sexul este redat printr-un desen incizat triunghiular, cu vârful rotunjit. Pe spate, linia mâinilor se continuă cu o excrescență de forma unei „cocoașe” (?), ușor spartă la partea superioară. Fesele sunt reprezentate prin două mici proeminențe în zona dorsală. Picioarele au fost delimitate la bază printr-o șanțuire, ce începe din zona dorsală printr-o adâncitură.

¹⁸ Rosetti 1938, p. 37, fig. 19/1.

¹⁵ Analiza a fost efectuată la Institutul Național de Fizică și Inginerie Nucleară, Măgurele.

¹⁶ Rosetti 1938, p. 35, fig. 16/2.

¹⁷ După numărul de inventar, statueta provine probabil tot din lotul de la Vidra.

Remarcăm pe corpul statuetei mai multe împunsături: două succesive pe mâna dreaptă, alte două pe fesa stângă. Tot pe spate, imediat sub umeri a mai fost practică încă o împunsătură, iar la baza „cocoșei” se găsesc alte trei, de mici dimensiuni.

În partea inferioară a statuetei, la baza piciorului drept se observă cinci incizii profunde, care foarte probabil reprezintă degetele. Menționăm că extremitatea distală a piciorului stâng a fost ruptă din vechime.

Statueta a fost realizată dintr-o pastă bună cu foarte multă mica. A fost arsă la brun cenușiu, prezentând puternice urme de ardere secundară (pe spate, în zona bazinului și a piciorului stâng).

Dimensiuni: h = 8,37 cm; l max = 4,6 cm; l min = 2 cm.

4. Statuetă aplecată în față (MMB – nr. inv. 17301¹⁹, fig. 3.3, fig. 6.3).

Partea stângă a unei statuete (de la membrul inferior masiv, cu talpa plată, până aproape de gât). Din profil pare să fie silueta unui personaj aplecat ușor în față. Brațul (stâng) și capul lipsesc din vechime.

Pe picior se observă un motiv incizat care este întâlnit deseori la plastica antropomorfă gumelnițeană, fiind compus din două registre incizate de formă trapezoidală, în care se află un desen liniar ce pornește de la baza genunchiului. Acesta se termină cu laba piciorului (care este scurtă). Glezna este pusă în evidență printr-un cerc în interiorul căruia se află două linii care se intersectează. Șira spinării este sugerată printr-un desen unghiular (în interiorul căruia se află 1–2 linii incizate).

Pasta este fină, cu nisip, mica și uneori pietricele mici utilizate ca degresant. Piesa, lucrată neglijent, este arsă oxidant, având o culoare cărămiziu-gălbui. Pe suprafața părții superioare (atât cât este conservată) se observă urme de ardere secundară.

Examinările cu raze X (fig. 7.6) au arătat că piesa este masivă, unitară. În interior se observă câteva mici pietricele care probabil fac parte din materialul mai grunjos din care a fost realizată statueta.

Dimensiuni: h conservată = 7,95 cm; l max = 2,4 cm; talpa: L = 3,1 cm; l max = 2,2 cm.

5. Picior de statuță (MMB – nr. inv. 15371, fig. 3.4, fig. 6.4). Este o piesă de mari dimensiuni, goală la interior, din care s-a păstrat un fragment din piciorul drept, până deasupra genunchiului, având talpa plată și călcâiul ascuțit. A fost descoperit la Vidra, în nivelul culturii Gumelnița, faza B1²⁰.

Pe gleznă, frontal, se regăsește clasicul desen incizat, iar pe labă, relief piciorului este marcat printr-un cerc incizat. Forma și desenul piesei sugerează mai degrabă o piesă de încălțăminte.

Fragmentul este lucrat neglijent, din pastă semifină.

Dimensiuni: h păstrată = 11,53 cm; gr. 0,9 cm; talpa: L = 11,08 cm; l max = 4,04 cm.

6. Vas antropomorf cu fundul plat (4,58 × 4,07 cm) descris drept un *vas cu brațe tuburi* (MMB – nr. inv. 15309, fig. 1.2, fig. 4.2), descoperit la Vidra de către D.V. Rosetti, între anii 1932–1935, în nivelul culturii Gumelnița, faza B1²¹.

Deasupra corpului a fost modelat un cap uman de formă discoidală. Ochii sunt redați prin incizii duble, iar urechile prin doi lobi laterali cu câte cinci perforații. Nasul, bine făcut, este realizat prin presiunea pastei cu degetele. Gura este subliniată printr-o mică creștătură, evidențiată de patru împunsături. Gâtul, scurt, are reprezentate pe el benzi incizate, iar pe umeri se observă alte benzi incizate. Brațele – tuburi ce comunică cu interiorul gol al vasului – sunt scurte și orientate oblic în sus. Corpul vasului este decorat cu benzi incizate, pe față și pe spate, trasate neglijent.

Pastă semifină cu cioburi pisate în compoziție, arsă la brun-cărămiziu.

Dimensiuni: h = 10,84 cm; l max = 10,18 cm; braț – tub drept: diam. ext = 3,23 × 2,80 m; gr. = 0,4 cm; Braț – tub stâng: diam. ext. = 3,44 × 3,07 m; gr. = 0,33–0,6 cm.

Pe corpul statuetei au fost practicate mai multe împunsături în cadrul unor proceduri de magie²². În afara înțepăturilor au mai fost observate și alte elemente de ritual, cum ar fi desenele incizate de pe statuete și mai ales ruperile intenționate²³ de capete, mâini sau picioare (nr. inv. 15267, 15269, 15309, 15316, 15368, 15371, 17290, 17301, 17446, 17449).

²⁰ Rosetti 1938, p. 38, fig. 23/2.

²¹ Idem, p. 37, fig. 20/1.

²² Chapman, Gaydarska 2007.

²³ Idem.

¹⁹ După numărul de inventar, statueta provine probabil tot din lotul de la Vidra.

*
* *

BIBLIOGRAFIE

Descoperiri similare de plastică antropomorfă provin din aşezările gumelniţene de la Teiu²⁴, Căscioarele²⁵, Morteni²⁶ sau Vităneşti²⁷.

Tomografia cu raze X s-a dovedit a fi o metodă de diagnostic foarte utilă în cercetările arheologice şi de patrimoniu cultural, această metodă imagistică prezentând o serie de avantaje: procesul de examinare este foarte rapid şi nondestructiv, imaginile obţinute în urma scanării sunt digitale şi pot fi manipulate sau procesate ulterior. Examinarea tomografică permite vizualizarea unor corpuri incluse în structura artefactului, aflate fie accidental în compoziţia materialului folosit, fie fiind puse intenţionat de către cei care au realizat obiectul, cum este cazul aşă-numitelor zornăitori. De asemenea, examinarea tomografică poate ajuta la clarificarea unor aspecte legate de tehnologia de fabricare a respectivului obiect.

O altă aplicaţie este legată de observarea unor eventuale crăpături sau fisuri interne în obiectele examinate, fisuri care nu pot fi observate la o inspecţie vizuală. Evidenţierea prin tomografie a crăpăturilor prezintă interes mai ales în cazul unor eventuale intervenţii de restaurare a respectivelor obiecte şi în stabilirea ulterioară a procedurilor de conservare.

Documentarea sau celelalte demersuri ale investigaţiei ştiinţifice interdisciplinare nu sunt însă suficiente pentru recompunerea universului spiritual al comunităţilor gumelniţene, cu toate că lotul de la Vidra este unul dintre cele mai importante şi consistente din preistoria românească

Semnificaţiile şi funcţiile statuetelor, precum şi alte probleme legate de tehnologie, structură, interpretări şi noi abordări ale fenomenului plasticii²⁸, vor face subiectul unui viitor studiu asupra plasticii din *tell*-ul de la Vidra.

- Andreescu 1997 – R. Andreescu, *Plastica gumelniţeană din colecţiile Muzeului Naţional de Istorie a României*, CA 10, 1997, p. 309–323.
- Andreescu 2002 – R. Andreescu, *Plastica antropomorfă gumelniţeană. Analiza primară*, Monografii III, Bucureşti, 2002.
- Chapman, Gaydarska 2007 – J. Chapman, B. Gaydarska, *Parts and wholes: Fragmentation in Prehistoric Context*, Oxbow Books, Oxford, 2007.
- Constantin *et al.* 2010 – F. Constantin, C. Pavel, R. Bugoi, M. Toderaş, *An X-ray tomograph based on a flat panel detector*, Nuclear Instruments and Methods in Physics Research A 621, 2010, p. 685–689.
- Ilie, Dumitru 2010 – A. Ilie, F. Dumitru, *La plastique anthropomorphe Gumelniţa du site de Morteni, departement de Dâmboviţa*, CA 17, 2010, p. 21–34.
- Monah 2012 – D. Monah, *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, Piatra Neamţ, 2012.
- Neagu, Măndescu 2011 – M. Neagu, D. Măndescu, *The Anthropomorphic Clay Figurines from Gumelniţa tell Settlements at Teiu (Argeş County). A Preliminary Approach*, CCDJ 28, East and West, 2011, p. 75–92.
- Rosetti 1934 – D. V. Rosetti, *Săpăturile de la Vidra – raport preliminar*, PMMB 1, 1934, p. 6–60.
- Rosetti 1938 – D.V. Rosetti, *Steinkupferzeitliche Plastik aus einem Wohnhugel bei Bukarest*, JPEK, 12, 1938, p. 29–50.
- Rosetti, Morintz 1961 – D. V. Rosetti, S. Morintz, *Săpăturile de la Vidra*, MCA 7, 1961, p. 71–77.

LIST OF FIGURES AND PLATES

- Fig. 1. Clay figurines with incised signs.
- Fig. 2. Clay figurines of the „en bec d'oiseau” type (1–2) and with their heads intentionally broken (3–4).
- Fig. 3. Clay figurine with intentionally broken heads (1–3), clay human foot with incisions (4).
- Fig. 4. Clay figurines with incised signs.
- Fig. 5. Clay figurines of the „en bec d'oiseau” type (1–2) and with their heads intentionally broken (3–4).
- Fig. 6. Clay figurine with intentionally broken heads (1–3), clay human foot with incisions (4).
- Fig. 7. X-ray tomographic image of the figurines.
- Fig. 8. Antropomorphic figurine from Vidra, phase Gumelniţa B1 (1); Antropomorphic figurine (2).

²⁴ Neagu, Măndescu 2011, p. 75–92.

²⁵ Andreescu 1997, p. 309–323; Idem 2002, fig. 4/2–5, fig. 5/5–6, fig. 7/4–6; fig. 9/1, 3, 6; fig. 10/1–6, 8; fig. 11/2, 3, 5; fig. 12/1, 2, 6; fig. 13/1, 2, 4–5; fig. 14/1–4; fig. 15/1–6; fig. 16/1, 3; fig. 17/1, 3–7; fig. 20/2–8; fig. 21/1–5, 7–9, 11; fig. 25/3.

²⁶ Ilie, Dumitru 2010, p. 32, fig. 2, 1.

²⁷ Andreescu 2002, fig. 6/1–2; fig. 9/4; fig. 16/5; fig. 18/1, 5, 6, 8; fig. 19/1, 3, 11, 12; fig. 20/1, 21/6, 12, fig. 22/13–14; fig. 32/2–4.

²⁸ Monah 2012.

Fig. 1. Statuete de lut cu semne incizate.

Fig. 2. Statuete de lut modelate „en bec d'oiseau” (1–2) și cu capetele rupte intenționat (3–4).

Fig. 3. Statuete de lut cu capetele rupte intenționat (1–3), picior cu desen incizat (4).

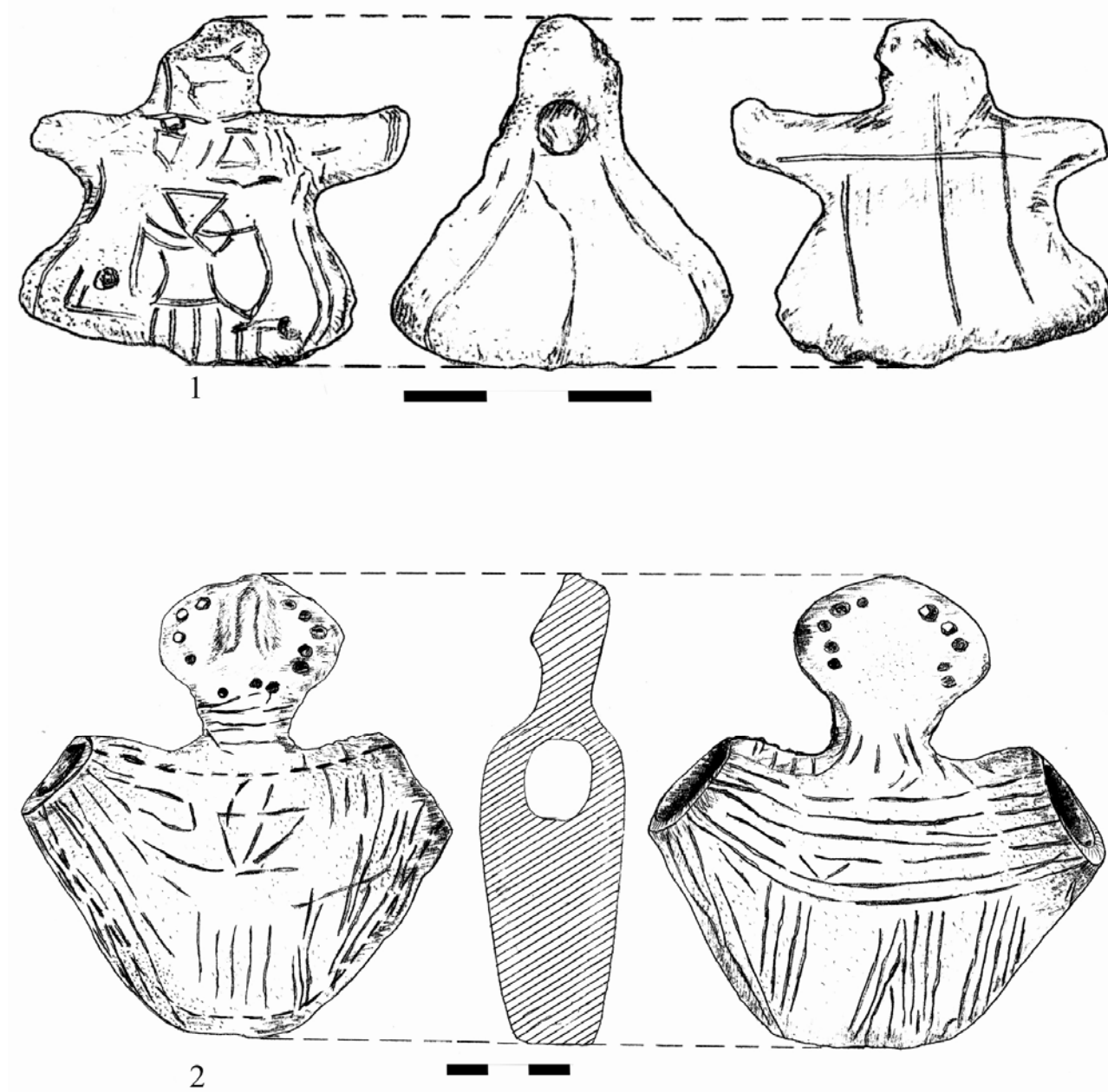

Fig. 4. Statuete de lut cu semne incizate.

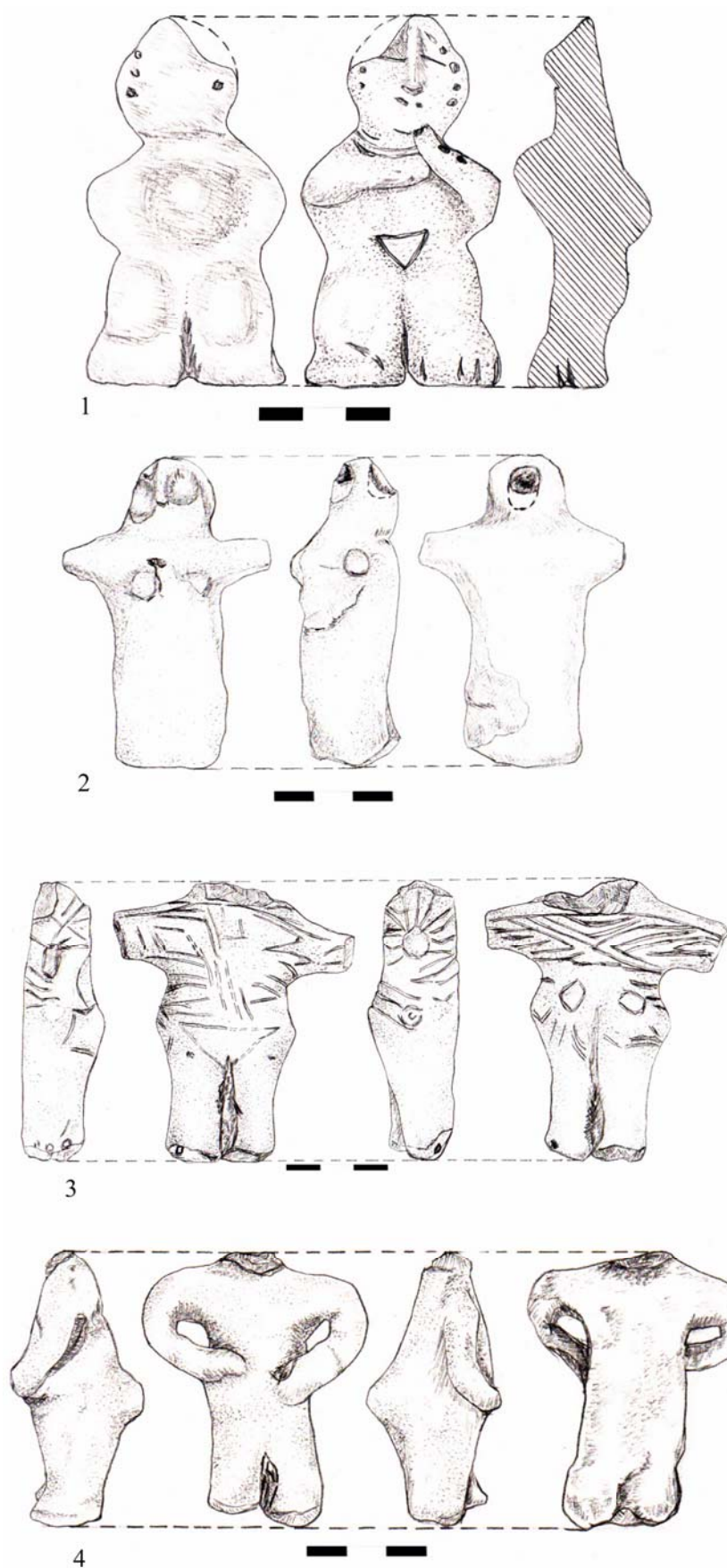

Fig. 5. Statuete de lut modelate „en bec d’oiseau” (1–2) și cu capetele rupte intenționat (3–4).

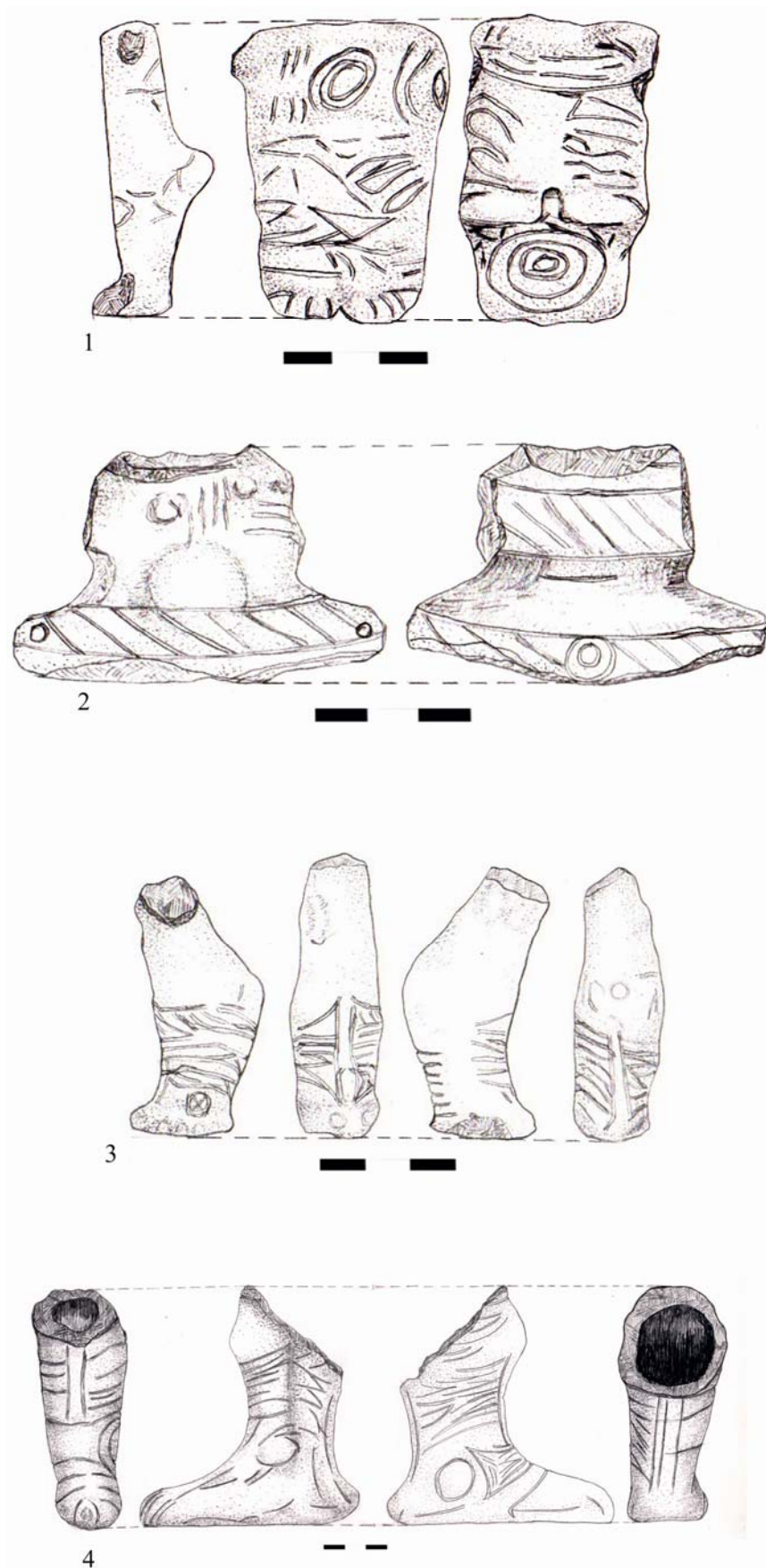

Fig. 6. Statuete de lut cu capetele rupte intenționat (1–3), picior cu desen incizat (4).

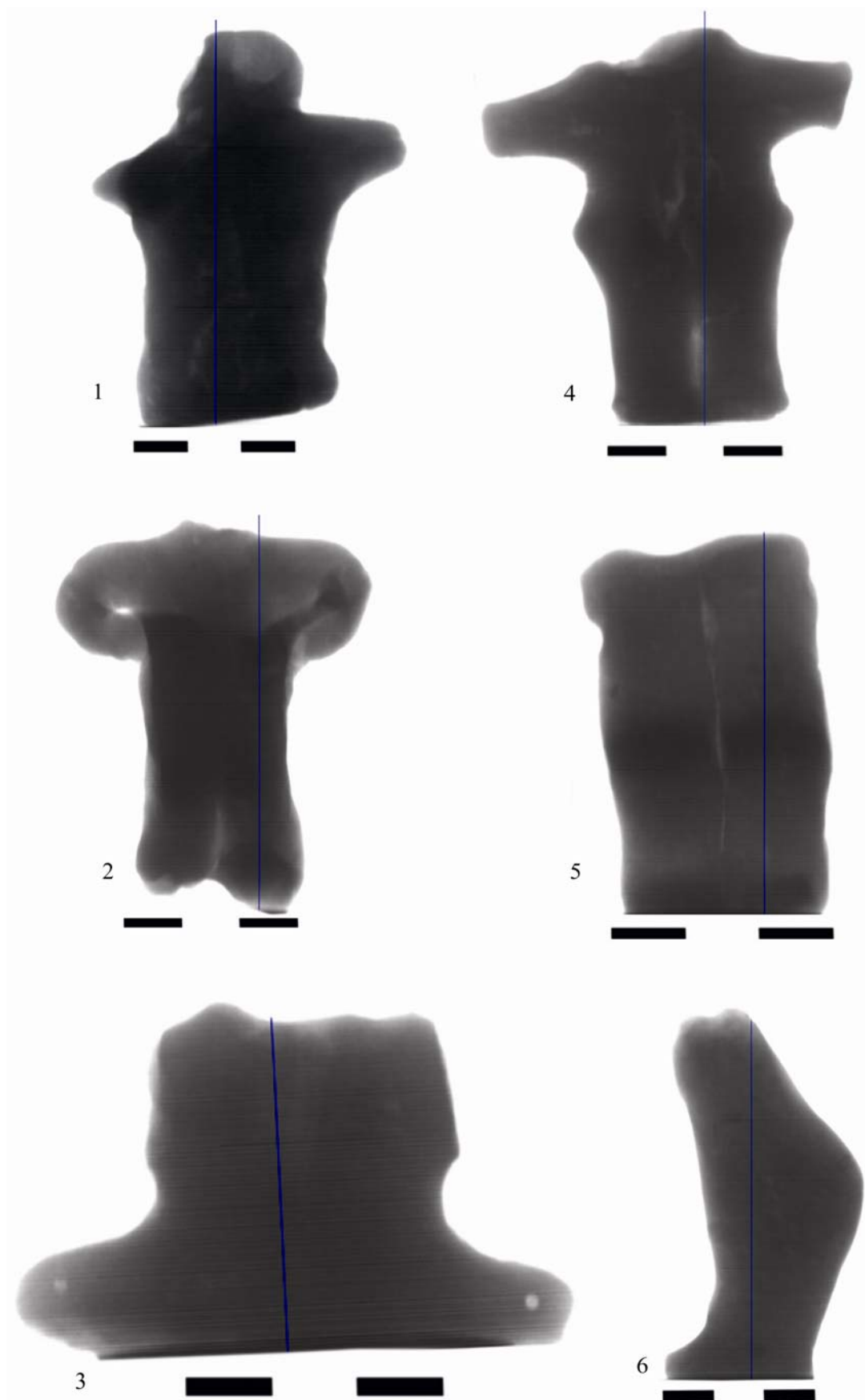

Fig. 7. Analiza tomografică.

Fig. 8. Figurină antropomorfă de la Vidra, Gumelnița B1 (1); Figurină antropomorfă (2).